

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Bořivoje Marka

“Literární text ve výuce latiny”

předkládané v roce 2021 na Ústavu řeckých a latinských studií FF UK v Praze

Předkládaná disertační práce Mgr. Bořivoje Marka se zabývá úlohou a využitím literárního textu ve výuce latiny, a to jak z retrospektivního úhlu pohledu (od konce 19. století) až do současnosti, tak z hlediska potřeb výuky tohoto jazyka v 21. století. Vzhledem k tomu, že od 50. let minulého století se latina stala víceméně trpěným až odmítaným předmětem v systému všeobecného středoškolského vzdělávání a její postavení na gymnáziích zaměřených stále více utilitaristicky je nadále problematické, snaží se autor v rámci omezeného počtu hodin výuky a dalších specifíků vytvořit teoreticko-metodologický podklad pro literární výchovu v rámci hodin latinského jazyka a podat didaktický návod pro její začlenění už během prvního roku výuky tohoto předmětu, v němž se student seznamuje se základy latinské gramatiky.

S ohledem na to, že – i k výše uvedeným skutečnostem - je didaktika římské literatury, a nakonec samotného jazyka, vyučovaného v okleštěné hodinové dotaci, spíše popelkou, vnímám počin Mgr. Marka jako velmi záslužný a inspirativní. V stěžejních kapitolách práce (6. a 7. kapt.) podává nejen teoretický fundament opřený o znalosti didaktiky literární výchovy (českého a jiných jazyků), ale i praktické návrhy k didaktické práci s texty římských autorů, jež lze nejen využít na všech stupních znalostí studenta (od začátečníka až po účastníka filologického semináře), ale i modifikovat a aplikovat na jiné texty, nechat se inspirovat jimi nabízenými možnostmi (a odkazy). Poněvadž mnohé pasáže navozují další otázky i témata pro debatu především se středoškolskými učiteli latiny, bylo by dobré po obhájení práce její podstatné části vhodným způsobem zprostředkovat i širší odborné veřejnosti.

Práce o rozsahu 200 stran textu je přehledně členěna. Přejíždí v jednotlivých kapitolách od krátkého obecného zhodnocení římské literatury k historickému přehledu latinské četby na gymnáziích, který opět dělí na menší časové úseky související se změnami v chápání úkolů a významu latinské četby v osobnostním vývoji studenta i zařazením latinského jazyka do systému středoškolského vzdělání. Krátká čtvrtá kapitola je věnována zařazení literární výchovy do Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia (RVP G), přičemž úkoly literární výchovy v hodinách latiny jsou odvozovány od cílů určených literární výchově v hodinách českého jazyka nebo v živých jazycích. Jak již bylo uvedeno, hlavní obsah práce je soustředěn do 6. a 7. kapitoly a vše završuje závěr a appendix I-X s rozбором čítanek užívaných při latinské četbě v minulém století a ukázky samostatných prací studentů (snad v hodinách autora práce?).

Stylisticky je práce na vysoké úrovni. Autor je schopen vhodnými výrazovými prostředky jak analýzy předkládaných pramenů a sekundární literatury, tak i přehledné syntézy shrnující základní teze jednotlivých kapitol a v závěru i celé práce. V argumentaci je jasný, s četnými odkazy v poznámkovém aparátu. U něj bych však v některých případech uvítala v poznámce celou citaci, nejen odkaz na autora a práci, poněvadž nelze předpokládat, že případný čtenář či

uživatel této práce (viz výše zmíněný návrh na opublikování) je dokonale seznámen s knihami či články, na něž se odkazuje.

V první části práce, jež se zabývá historickou retrospektivou, vychází autor ze studia dobového materiálu, kdy pramenem jsou mu mj. výnosy ministerstva kultu a vyučování ve Vídni, po roce 1918 ministerstva školství a národní osvěty, Instrukce pro vyučování, články zkušených středoškolských učitelů klasických jazyků, jež byly uveřejňovány zejména ve Věstníku českých profesorů, později ve Střední škole, pedagogické části VČP, čítanky a další učební materiály. Ve spektru názorů nejsou zahrnuty příspěvky klasických filologů působících v rámci českých zemí na německých gymnáziích, uveřejňované zejména v Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien a v Österreichische Mittelschule. Autorem byly opomenuty zřejmě plánovaně. Nicméně aspoň v úvodu práce mohly být zmíněny důvody, jež jej k tomu vedly.

V kapitolách 6. a 7. využívá odbornou literaturu didaktického obsahu i tu, jež se váže k samotné literární výchově, byť mnohdy v jiných předmětech. Lze kladně hodnotit, že využívá i zkušenosti ze své desetileté pedagogické praxe, a neopomenul ani terénní výzkum formou dotazníku. Je škoda, že z poloviny škol se autorovi ředitelé neozvali (pozn. 207). Jejich informace by dozajista vedla z přesnějším vyhodnocení stavu/počtu hodin výuky latinského jazyka na gymnáziích, a tím i k lepšímu zaměření strategií navrhovaných autorem práce. Podrobněji se k formám zařazení literární výchovy do hodin vyjádřilo 46 pedagogů. Kolik pedagogů bylo osloveno?

Se zmíněným materiálem jak pramenné, tak sekundární povahy autor pracuje samostatně, vytváří logicky vystavěnou práci s tabulkami či přehledy usnadňujícími orientaci (např. s. 55, 62-63, 78-79), s vlastními návrhy řešení i závěry, jež mohou být východiskem pro další výstupy v odborné práci.

K jednotlivým částem práce lze dodat:

- V kap. 3 pozn. č. 76 nekoresponduje příliš s textem, u něhož je uvedena. Souhlasím s autorovým názorem, že je obtížné s dostupných materiálů postihnout konkrétní způsob práce s textem v gymnazijní praxi. Určitým zdrojem informací by mohly být také almanachy gymnázií, v nichž se hojně vyskytují vzpomínky absolventů, mnohdy s velmi konkrétními informacemi k způsobu výuky v hodinách klasických jazyků. Vyplývá z nich také mimo jiné, jak velkou roli hraje osobnost učitele, ať již v kladném nebo záporném významu, což mohlo být autorem v práci více akcentováno.
- Na s. 52 autor zmiňuje klesající úroveň znalostí studentů nastupujících ke studiu latiny na vysoké školy. V některých případech by šlo hovořit o úrovni nulové, neboť studenti jsou přijímáni bez jakékoliv znalosti latinského jazyka, mnozí často končí bakalariátem. Od toho se pak odvíjí i nutnost kvalitní nabídky didaktických i učebních materiálů k podpoře jejich pedagogického působení. Jaké výstupy v tomto směru by navrhoval autor práce?

- Kap. Didaktická práce s texty latinských autorů obsahuje návrhy pro práci se studenty od začátečníků až po pokročilé. Obsahuje 17 konkrétních návrhů (6+4+8) pro práci s texty různé úrovně obtížnosti i různých žánrů. Autor přitom vychází z hodinového modelu 2+2+2(+2), který je v našich podmínkách spíše ojedinělý. Realističtější by bylo použití modelu 2+2 (povinně volitelný nebo nepovinný předmět – ten student může opustit v pololetí nebo na konci šk. r., což zase mění pohled na jeho obsah). Proto by bylo vhodnější zaměřit konkrétní návrhy práce s textem na začátečníky a mírně pokročilé, změnit poměr jednotlivých návrhů. Práce navržená pro pokročilejší je i vzhledem k počtu hodin pro ni doporučených určena opravdu především do semináře. U návrhu na s. 146 autor zmiňuje, že jej vyzkoušel ve vlastní výuce. Nezmiňuje ale, s jakým výsledkem. Byly ještě některé další způsoby práce vyzkoušeny v praxi?

Dotazy k obhajobě:

1. Zkoumal autor, zda se na konci 19. století nějak výrazně lišily názory na práci s textem u učitelů klasických jazyků působících na českých a německých gymnáziích?
2. Co dalšího se dověděl z dotazníku rozeslaného mezi učitele latiny na gymnáziích?
3. Které z předkládaných návrhů práce s textem si sám vyzkoušel a s jakým výsledkem?
4. Jaké konkrétní kroky by navrhoval v souvislosti se zjištěními uvedenými v práci?

Předložená disertační práce **splňuje** požadavky kladené na disertační práci, a proto ji **doporučuji** k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako **prospěl**.

Opava, 8. 6. 2021

PhDr. Karla Vymětalová, Ph.D.